16.4.2024

Hallintovaliokunta

Lausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi HE 21/2024

Hallituksen esityksen tavoitteena on julkisen talouden näkökulmasta katsottuna pääasiassa toteuttaa hallitusohjelman säästötoimenpiteitä koskien laskennallisen korvauksen enimmäiskeston lyhentämistä ja kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikärajan laskemista.

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen

Kunnille ja hyvinvointialueille esim. kansainvälistä suojelua saavista sekä tilapäistä suojelua saavista, joilla on kotikunta, maksettavan laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettäisiin 3 vuodesta 2 vuoteen. Kiintiöpakolaisten osalta korvausaika lyhenisi 4 vuodesta 3 vuoteen. Säästövaikutukseksi on arvioitu 12,6 milj. euroa v. 2027, 26,6 milj. euroa v. 2028 ja 13,5 milj. euroa vuodesta 2029 alkaen. Säästövaikutus on aluksi korkeampi johtuen tilapäistä suojelua saavien suuresta määrästä. Säästövaikutus poikkeaa hieman hallitusohjelman liitteessä B arvioidusta (pysyvä säästö 17 milj. euroa), mikä johtuu korvausten piirissä olevien henkilöiden määrän arvion muuttumisesta. Nyt laadittavassa julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025-2028 on huomioitu viimeisimmät arviot korvausten piirissä olevista henkilöistä.

Maksuajan lyhentäminen edellyttää tietojärjestelmäkehitystä Maahanmuuttoviraston UMA-järjestelmässä. Kehityksestä aiheutuvat kustannukset, arviolta 220 000 euroa, voidaan kattaa Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) uudelleensijoittamisen määrärahasta eikä sille tarvitse budjetoida lisärahoitusta kansalliseen talousarvioon.

Tällä hallituksen esityksellä ei ole vaikutusta laskennallisen korvauksen vuotuiseen määrään, vaan siitä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Työ- ja elinkeinoministeriö informoi kuitenkin esityksen perusteluissa, että korvausajan lyhentämisen yhteydessä laskennalliseen korvaukseen vuodesta 2025 alkaen sisällytettävä tulkitsemiskustannusten korvaus on tarkoitus laskea niin, että tulkitsemiseen tulee vain hallitusohjelmassa linjattu 3 milj. euron vuosittainen säästö, mutta tulkitsemiskorvaukset kunnille ja hyvinvointialueille eivät muuten laske, vaikka korvausaika lyhenee.

Esityksessä on arvioitu kunnille maksettavien laskennallisten korvausten vähenevän noin 11,2 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 23,7 miljoonaa euroa vuonna 2028. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen kahteen vuoteen vastaisi vuoden 2025 alusta voimaan tulevaa kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhentymistä. Suunnitelman enimmäiskeston lyheneminen vähentää kuntien tehtäviä, jotka liittyvät suunnitelmien seurantaan ja päivittämiseen. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisen tarkoituksena on, että myös kotoutumispalveluista syntyvien kustannusten kesto lyhenee. Käytännössä tämä edellyttää kunnilta kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisen suunnittelun uudistamista. Mikäli maahan muuttaneen omatoimisuutta ja omaa vastuuta ei pystytä tukemaan jo maahanmuuton alkuvaiheesta lähtien, voi seurata tilanne, jossa kuntien kustannukset saattavat lähivuosina kasvaa. Tämän vuoksi esityksen

Valtiovarainministeriö
Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 28, 00023 Valtioneuvosto

puh. 0295 16001 (vaihde)
kirjaamo.vm@gov.fi
www.vm.fi
Y-tunnus 0245439-9

Finansministeriet
Snellmansgatan 1 A, Helsingfors
PB 28, 00023 Statsrådet

tfn 0295 16001 (växel)
registratorskontoret.fm@gov.fi
www.finansministeriet.fi
FO-nummer 0245439-9

vaikutuksia kuntatalouteen tulee seurata jatkossa tarkasti. Vaikutukset eivät myöskään kohdistu kuntakenttään tasaisesti, vaan erityisesti joihinkin kuntiin.

Esityksessä arvioidaan hyvinvointialueiden osuuden laskennallisten kustannusten korvauksesta oleva noin 1,4 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 2,9 miljoonaa euroa vuonna 2028. Hyvinvointialueisiin kohdistuvien vaikutusten osalta riskinä on, että mikäli kotoutuja-asiakkaat ja muut maahan muuttaneet eivät saa tarvitsemiaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita maahanmuuton alkuvaiheessa, heidän palvelutarpeensa kasvaa. Vaikka lähtökohtaisesti esitysluonnoksen vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen arvioidaan vähäisiksi, edellä esitetty saattaa muodostaa ainakin joillakin hyvinvointialueille riskin kustannusten kasvulle tulevina vuosina. Tähän liittyen esityksen vaikutuksia myös hyvinvointialueiden toimintaan ja talouteen tulee lähivuosina seurata tarkasti. Vaikutukset eivät myöskään kohdistu hyvinvointialueisiin tasaisesti, vaan painottuvat erityisesti joihinkin hyvinvointialueisiin.

Aikuistumisen tuen yläikärajan laskeminen

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden aikuistumisen tuen yläikärajaa laskettaisiin 25 vuodesta 23 vuoteen ja tuesta maksettavien korvausten yläikärajaa laskettaisiin vastaavasti. Säästövaikutukseksi on arvioitu 0,4 milj. euroa v. 2024 ja 0,8 milj. euroa vuodesta 2025 alkaen. Säästö on vuoden 2025 osalta huomioitu jo syksyllä laaditussa vuosien 2024-2028 tarkistetussa julkisen talouden suunnitelmassa. Vuoden 2024 säästö on tarkoitus huomioida vuoden 2024 toisessa lisätalousarvioehdotuksessa, joka annetaan toukokuussa eduskunnalle.

Tarkoituksena on, että hyvinvointialueiden tehtävät vähenisivät ikärajan laskemisen myötä. Riskinä on, että nuoret tarvitsevat kuitenkin palveluita, joista hyvinvointialueet eivät voisi enää hakea kyseistä erityiskorvausta.

Maksu käyttämättä jääneestä palvelusta

Lisäksi kunta tai työvoimaviranomainen voisi tietyin ehdoin periä asiakkaalta maksun käyttämättä jääneestä kotoutumispalvelusta, jos siitä on aiheutunut tulkitsemiskustannuksia eikä aikaa ole peruttu. Kunnat päättäisivät itse, ottavatko maksun käyttöön. Sen tarkoituksena olisi kannustaa asiakkaita perumaan tarpeettomia aikoja, mikä voisi tuoda säästöä tarpeettomiin tulkitsemiskustannuksiin. Taloudellinen hyöty maksutuloista olisi kunnille pieni, varsinkin kun maksujen laskuttaminen ja periminen sekä niihin liittyvät selvitykset ja kohtuusharkinta lisäisivät hallinnollista työtä ja aiheuttaisivat kustannuksia.

Maahanmuuttajaäitien aseman parantaminen

Kansaneläkelaitoksen tiedonantovelvoitetta kunnalle vahvistettaisiin, jotta kunta tavoittaa kotihoidon tukea saavat maahanmuuttajavanhemmat kotoutumista edistävien palveluiden piiriin. Muutos edellyttää Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmien kehittämistä. Kustannusten arvioidaan olevan noin 250 000 euroa ja ne on tarkoitus kattaa ehdottamalla vuoden 2024 toisessa lisätalousarvioehdotuksessa siirtoa momentilta 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen) momentille 33.01.25 (Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen tiedonhallinta).

Syksyllä 2023 laadittuun tarkistettuun julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2024-2027 sisältyy viiden miljoonan euron lisäys vuodesta 2025 alkaen maahanmuuttajaäitien aseman parantamiseen. Esityksen mukaan lisäys maksettaisiin Manner-Suomen kunnille osana kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmää vieraskielisyyskriteerin mukaisesti ja Ahvenanmaan maakuntaan kuuluville kunnille osana laskennallista korvausta. Edelleen esityksessä todetaan, että rahoituksella kunnat voisivat esimerkiksi

järjestää kotona lapsia hoitaville vanhemmille soveltuvia osa-aikaisia kotoutumista edistäviä kielikursseja ja muita palveluita, ja niiden toteuttamiseksi esimerkiksi rahoittaa avoimen varhaiskasvatuksen kautta lastenhoitoa siltä ajalta, jolloin vanhemmat osallistuisivat kotoutumista edistäviin palveluihin.

Valtiovarainministeriö toteaa, että rahoituksen kohdentaminen kunnille kunnan peruspalvelujen valtionosuuden kautta toteuttaa osaltaan hallitusohjelman tavoitetta, jonka mukaan kuntien tehtävien rahoitusta vahvistettaessa painotetaan yleiskatteellisia valtionosuuksia. Esityksessä esitetyn arvion mukaan määrärahalisäyksen kuntakohtainen vaihteluväli olisi 122 eurosta noin 1,3 miljoonaan euroon, ja niissä kunnissa, joissa asuu alle sata vieraskielistä, olisi valtionosuusrahoituksen muutos 122 eurosta noin 2 000 euroon. Käytännössä tämä tarkoittaa on, että niiden kuntien, joissa vieraskielisten osuus on pieni, mahdollisuudet järjestää lisärahoituksella palveluja eivät juurikaan vahvistu.

Budjettineuvos Taina Eckstein